

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

I

I, 1

- Јелисаветин однос према Венецији: испитајте уводне стихове, њихову функцију. Шта се њима доводи у везу? Шта откривају стихови „Беше ли мајка [...] што ме продаде?“
- Обратите пажњу на дидаскалије које одређују положај главне јунакиње. Где се она налази у тренутку када почиње драма? Обновите знање о елементима драмске композиције и сазнајте нешто више о поступку тајхоскопије. Упоредите почетак Јакшићевих драма са експозицијама осталих драмских дела која су вам позната из овог периода.
- Анализирајте фигуре звука и фигуре синтаксе које се јављају у овој сцени.
- Дуждево писмо: шта открива долазак млетачког изасланика Леонарда? Који је садржај писма? Шта дужд тражи? Како предлаже да се његов захтев спроведе у дело? Тумачите Леонардову опаску: „Несрећа твоја, светла госпођо / Венецијанцима срећу доноси.“
- Венеција и морални кодекс: анализирајте стихове који то илуструју.

I, 2

- Јелисавета у очима других: како је виде Црногорци? Наведите мотиве који се у том доживљају препознају и повежите их са наслеђем којем припадају.
- Капетан Ђурашко: који се мотив обликује увођењем овог јунака у сиже? Какву драмску функцију он остварује?
- Млади Орловићи: уочите симболику њихових имена и анализирајте однос који успостављају према дуждевој понуди. Шта они бране?
- Перјаник Вујо: испитајте карактеристике његовог драмског говора. Какав је његов доживљај проклете Латинке? Како гледа на њену лепоту?

I, 3

- Сустрет Јелисавете и капетана Ђурашка: шта она у њему види? Зашто подстиче његове наде да ће му узвратити љубав?
- Анализирајте стихове:

Може л' се мени ишта милити?

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

Може ли бити мило срцу мом
Што ће се видет' с једним варваром'? ...
И сатани се ништа не мили –
Па опет тражи слуге, робове;
А зашто?... што ласка и казује
Ђаволским смехом уверавајућ':
Да је у њему милост божија –
Под земљом, да је баш прави рај?
Зашто би вар'о?... ако не зато
Да му изврше паклен умишљај? [440–450]

– Које се особине Јелисаветиног карактера овде откривају? Којем типу јунакиње она, с обзиром на те особине припада? Наведите још неке женске ликове из европског наслеђа који су јој по том одређењу блиски. Повежите своја запажања са одредницама поетике романтизма.

– У следећем примеру анализирајте употребу фигура синтаксе и звука:

Сад, срце, стани крепко на меру
Да казниш ону подлу неверу,
Да на пут станеш своме деверу,
Да га уништиш, смрвиш, растопиш –
С поочимом му – старом лисицом!
Осмехом једним или сузицом. [543—548]

– Испитајте синтаксичко–интонациону структуру Јакшићевог стиха анализирајући наведене стихове. Који је основни облик стиха? Одредите место цезуре. Упоредите добијене резултате са метричком природом те врсте стиха у народној епској песми и наведите сличности и разлике.

– Упознајте се детаљније са карактеристикама драме у стиху, временом њеног настанка и елементима развоја.

I, 4

– Јелисавета и Станиша: анализирајте сцену деверовог даривања снахе. Шта она у традицији представља? Како је овде обликована? Уочите поступке њеног развијања.

– Вербални дуел: анализирајте употребу стилских фигура којима се појачавају његови ефекти.

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

- Ђурђе и Станиша: обратите пажњу на следећу слику и анализирајте њене изворе и функцију.
- Објасните ефекат употребе деминутива у представљању Станишиног односа према брату.

II

II, 1

- Сцена црногорске скупштине: учесници и њихови ставови.
- Владика Вавила: анализирајте његову позицију.
- Радош Орловић: однос према дуждевој притворној понуди и Ђурђевој склоности да је прихвати. Улога косовских завештања у мотивацији Радошеве побуне.
- Сусрет витешког света и млетачке преваре: веза са народним предањем.

II, 2

- Ђурђев долазак међу Црногорце: карактеристике класичне дворске сцене. Издвојте метафоре којима црногорски кнез осликава своје поданике. Повежите их са основним елементима родољубља.
- Радош и Ђурђе: сукоб два начела. Уочите елементе вербалног дуела и анализирајте његов развој.
- Радош и Вавила: сукоб два принципа.

II, 3

- Сердари и Ђурђе: молба за Радошево ослобађање од прогонства. Уочите Ђурђев однос према Радошу и канонима владарске позиције. Анализирајте Јелисаветино држање. До каквих сазнања о кнезу и кнегињи долазе сердари на крају ове сцене?

II, 4

- Јелисавета у очима црногорских жена: анализирајте однос среће и лепоте на основу дијалога у којем учествују Милка и Мира.

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

- Бошко Орловић о животу као избору: уочите стихове у којима се обликује ово становиште и анализирајте их у контексту романтичарских ставова о побуни и слободи.
- Радосево прогонство: испитајте ову појаву у контексту варијаната косовске заклетве.

III

III, 1

- Породична сцена: слика Ђурашкове заслепљености Јелисаветом у контексту слике његове жене и сина. Испитајте њену функционалност у тексту.

III, 3

- Како перјаник Вујо гледа на Јелисавету? Уочите порекло те представе и анализирајте њене поетичке и стилске импликације за драму у целини.

III, 4

- Завереници: анализирајте мотиве, планове, глас народа, Станишин однос према брату.

III, 5

- Анализирајте следеће стихове као парафразу косовске клетве:

Сви

(изгласа)

Неће никад!

Јунак није роб!

Богдан

(извадивши нож)

Ево ножа.

Слобода је света –

И унуче нек му је проклето

К'о усштеди живот дати бедан

За слободу отаџбине кршне.

Први капетан

Десна му се бог д'о осушила!

Други капетан

Дуга пушка рђом зарђала!

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

Трећи капетан

Скап'о да бог да!

Ко не дигне противу насиља

Из ножница мач освете свете. —

Капетан Ђурашко

Не имао од срца порода!

Бошко

Нека има —

Ал' да буде нагрђен страхота.

Као име срамног издајника;

Нека има и сестру и љубу,

И унучад, све девојке дивне —

Ал' да бог да све у срамном греху

Стидећи се себе и свакога

Турским страст' ма угоднице биле.

III, 6

— Вест о издаји завереника: како тумачите Станишину одлуку да не крене у напад на Ђурђа?

IV

IV, 1

— Уочите дидаскалије и анализирајте елементе који одређују време и простор одигравања ове сцене. Упоредите их са конституентима пејзажа у Јакшићевој поезији и сликарству.

IV, 2

— Прогнани Радош: анализирајте стихове који говоре о духу прогнаног јунака. Уочите карактеристике времена и простора одигравања ове сцене.

— Анализирајте стихове у контексту разговора о Радошу Орловићу као трагичком јунаку:

И не познају ме синци рођени! ...

Ал' и по чему ће ме познати?

Кад и сам видим да сам нестало

„да мене нема више у мени”. — [219–222]

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

IV, 3

– Турци: анализирајте њихов доживљај света и однос према моралном кодексу Црногораца и притворном света Латина. Како они гледају на Јелисавету?

IV, 4

– Станишин одговор: уочите елементе мотивације и анализирајте успешност овог Јакшићевог решења.

IV, 5

– Анализирајте стилска изражајна средства у следећим стиховима:

Па ужаснути шта ће видети? ...
По врховима сивог камена
Наставак модар дима пушчаног,
Где непровидним, тмастим праменом
За небо тврду стену везује... [670–674]

– Сцена из народног живота: издвојте их и образложите њихову употребу.

IV, 6

– Ђурђе и Јелисавета: уочите промену у кнежевом односу према жени и анализирајте њене одговоре.

– Предзнаци: образложите функционалност Вујовог говора.

– Прометејски бунт: представа о побуни Орловића, њена веза са романтичарском идејом о бунту и слободи.

IV, 7

– Јелисаветино признање: какво му место припада у развоју њеног лика?

V

V, 1

– Бојеви: како о њима сазнајемо и ко преноси вести? Повежите ове механизме посредовања са епском врстом и драматуршким законима.

V, 5

Српска књижевност XVIII и XIX века (I)

Поетика српске књижевности барока, просвећености, класицизма, предромантизма и романтизма

предавач: проф. др Зорица Несторовић

**Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*
препоручена литература за часове предавања за 16.07. и 23.07.2025.**

Материјал 1: Одломак „Од разумевања ка тумачењу“ из књиге:

Ђура Јакшић, *Јелисавета, кнегиња црногорска*,
пропратни текстови Зорица Несторовић и Мило Ломпар,
Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 233–240.

– Радош на бојишту: анализирајте сцену повратка прогнаног јунака. До којег сазнања у том тренутку долази? Испитајте особине монолога као посебног облика драмског говора и повежите их са лирском димензијом дела.

V, 6

– Ноћ у кнежевом двору: Јелисаветин сусрет са утварама мрака и сопственом душом.

– Сан: симболика.

– Помрачење Јелисаветиног ума после сусрета са подземним светом и ходницима који воде ка Венецији као тренутак трагичне јасноће; анализирајте следеће стихове:

Јелисавета

Мој отац, хе –
Он рубинима и не тргује –
Богат је страшно... има фабрику
У магацину моје матере...
Па у њој лије све девојчице,
После их даје за крв!... ха! ха! ха!